

Asia: VN/22315/2023

Lausuntopyyntö: menettämisseuraamuksia koskevat lainsäädäntömuutokset, työryhmän mietintö

Direktiivin sisältö ja suhde Suomen lainsäädäntöön

Mitä huomioita teillä on direktiivin sisällöstä ja suhteesta Suomen lainsäädäntöön?

-

Keskeiset ehdotukset

Rikoshyödyn poisottamisessa vaadittavan näyttökynnyksen alentaminen ja ehdotettu näyttökynnys

-

Rikoshyödyn poisottamista koskevan menettelyn ottaminen käyttöön rikosoikeudenkäynnin ulkopuolella

SPJL katsoo, että työryhmämietinnössä esitetyt ehdotukset ovat kokonaisuutena hyvin valmisteltuja, perusteltuja ja kannatettavia. Mietinnössä esitetyt toimenpiteet rikoksella saadun omaisuuden tehokkaamman takaisinmaksun ja menetetyksi tuomitsemisen tehostamiseksi sekä järjestäytyneen rikollisuuden torjumiseksi ovat erityisen perusteltuja ottaen huomioon rikollisuuden rakenteen ja kehityksen viime vuosina.

Taloudellisen hyödyn tavoittelu muodostaa järjestäytyneen rikollisuuden keskeisimmän ja usein ensisijaisen vaikuttimen, minkä vuoksi talousperusteisiin kohdistuvien seuraamusten vahvistaminen on välttämätöntä rikollisen toiminnan kannattavuuden heikentämiseksi ja sen edellytysten kaventamiseksi. Ehdotetut muutokset tukevat oikeusjärjestelmän yleisiä tavoitteita, edistävät rikoshyödyn tehokasta poisottamista ja vahvistavat yhteiskunnan kykyä puuttua järjestäytyneen rikollisuuden rakenteisiin ja toimintamalleihin.

Rikoshyötyjen tehostetulla takaisinsaannilla voidaan tehokkaasti heikentää järjestäytyneen ja usein yhteiskunnan rakenteita uhkaavan rikollisuuden taloudellista perusmotivaatiota. Taloudellisten etujen poisottaminen rikollisilta toimijoilta rajoittaa niiden mahdollisuuksia ylläpitää ja laajentaa rikollista toimintaa sekä vähentää niin sanotun rikollisen talouden kokonaisvolyymia. Tällä tavoin

voidaan paitsi estää rikoshyötyjen muuntaminen laillisiksi varoiksi myös ehkäistä rikollisten resurssien kanavoituminen uusiin rikoksiin ja rikollisten verkostojen vahvistamiseen. Rikoshyödyn tehokkaampi poisottaminen toimii siten keskeisenä rikosoikeudellisena ja kriminaalipoliittisena välineenä järjestäytyneen rikollisuuden torjunnassa sekä yleisen oikeusjärjestyksen vakauden turvaamisessa.

Kysymys siitä, onko syytä aloittaa selvitys itsenäisestä menettämisestä, voi tulla ajankohtaiseksi useissa tilanteissa. Esimerkiksi tarkkailu- tai tiedustelutiedon läpikäynti voivat osoittaa, että yksi tai useampi henkilö, joiden oletetaan olevan osallisina rikollisuudessa tai sen taustalla, omistaa taloudellisia varoja, jotka eivät ole kohtuullisessa suhteessa heidän laillisiin tuloihinsa tai varallisuuteensa. Näin ollen voidaan olettaa, että varat ovat peräisin rikollisesta toiminnasta.

Myös meneillään olevassa esitutkinnassa voidaan esimerkiksi kotietsinnässä tavata suuria määriä käteistä rahaa tai muuta arvokasta omaisuutta, jota ei voida yhdistää mihinkään rikokseen ja jonka olosuhteista riippuen, voidaan olettaa olevan peräisin rikollisesta toiminnasta, eikä laajennettu hyödyn menettäminen olisi tällöin vaihtoehto.

Rahanpesuun liittyvän rikoshyödyn takaisinsaamisen tehostaminen

-

Laajennettu hyödyn menettäminen

-

Rikoshyödyn jäljittäminen ja tunnistaminen

On todennäköistä, että esitutkinta ja itsenäistä menettämistä koskeva selvitys tultaisiin käytännössä käsittelemään rinnakkaisina prosesseina. Voidaan kuvitella tilanteita, joissa esimerkiksi pahoinpitelyepäilyyn liittyvän kotietsinnän yhteydessä takavarikoidaan omaisuutta, jonka arvo ei ole oikeassa suhteessa omaisuudenhaltijan laillisesti todennettavissa oleviin taloudellisiin edellytyksiin.

Samoin on mahdollista, että sellaisten rikosten esitutkinnan ohella, jotka eivät lähtökohtaisesti muodosta menettämis seuraamuksen kannalta niin sanottuja laukaisevia rikostyypppejä, kuten esimerkiksi törkeä kirjanpitorikos, toimitetaan samanaikaisesti erillinen selvitys selittämättömän omaisuuden itsenäisestä menettämisestä. Tämän vuoksi on olennaista pystyä selkeästi erottamaan nämä kaksi selvitysprosessia toisistaan, sillä itsenäistä menettämistä koskevassa menettelyssä ei välttämättä voida määrätä pakkokeinojen käytöstä yhtä laajassa määrin kuin esitutkinnassa.

Uuden lainsäädännön myötä muodostuisi entistä tärkeämmäksi kyetä esittämään uskottava ja oikeudellisesti hyväksyttävä selvitys varojen laillisesta alkuperästä. Tämä voi edellyttää esimerkiksi laillisen tulon osoittamista kirjallisilla todisteilla tai lahjaksi väitetyn varallisuuden perusteiden ja olosuhteiden asianmukaista dokumentointia. Tällaisen selvityksen puuttuminen voi johtaa siihen, että varat katsotaan rikoshyödyksi ja määrätään menetetyksi valtiolle.

Tämä voi käytännössä johtaa siihen, että rikolliset toimijat muuttavat toimintamallejaan välttääkseen rikoshyödyn menettämistä koskevat toimenpiteet. Tällaisena kiertämistarkoituksessa tapahtuvana käyttäytymisen muutoksena voidaan ennakoida esimerkiksi väärennettyjen tai sisällöltään virheellisten todistusten ja muiden asiakirjojen lisääntymistä. Vastaavasti voidaan mahdollisesti odottaa kasvua niin sanottujen omaisuus- tai varallisuusbulvaanien käytössä sekä väärennettyjen allekirjoitusten ja jälkikäteisten päiväysten hyödyntämisessä.

Omaisuuden hallinnointi

-

Hyödyn menettämisen ja asianomistajan vahingonkorvauksen suhde rajat ylittävissä tilanteissa

Uusien itsenäistä menettämistä koskevien säännösten johdosta voi erityisesti tilanteissa, joissa varoja havaitaan rikollisten toimijoiden hallusta, syntyä tarve sekä turvata kyseinen omaisuus tulevaa itsenäistä menettämisvaatimusta varten että ryhtyä omaisuuden ulosmittaukseen rikosentekijän velkojen perimiseksi. Rikostorjunnan lähtökohtana on, että rikollisesti hankittu omaisuus ja muut rikoshyödyt on määrättävä menetetyiksi sen sijaan, että niitä käytettäisiin henkilön velkojen maksamiseen. Toisaalta ulosmittaus voi olla nopea ja yhteiskunnan kannalta tehokas keino esimerkiksi varmistaa, että aiempi rikoksen uhri saa tuomitun vahingonkorvauksen. Tähän liittyvä rajanveto edellyttää, että toimivaltaiset viranomaiset muodostavat yhtenäisen tulkintalinjan niistä olosuhteista, joiden tulee lähtökohtaisesti ohjata eri käsittelymenettelyjen valintaa.

Menettämisseuraamuksen ja ennallistamisen suhde ympäristörikoksissa

-

Menettämisseuraamuksen täytäntöönpanon ja muiden rikokseen liittyvien vaatimusten yhteensovittaminen

-

Vaikutukset

Miten kommentoitte mietinnön arvioita ihmisiin kohdistuvista ja yhteiskunnallisista vaikutuksista?

-

Miten kommentoitte mietinnön arvioita vaikutuksista viranomaisten toimintaan?

SPJL pitää välttämättömänä, että sekä työryhmän mietinnössä että sen jatkovalmistelussa myös tunnistetaan ja kiinnitetään erityistä huomiota tarpeeseen vahvistaa ja varmistaa esitutkintaviranomaisille riittävät henkilöstö- ja taloudelliset resurssit, jotta työryhmän mietinnön sisältämät kehittämistoimet voitaisiin toteuttaa suunnitellusti ja laadukkaasti koko maassa.

Erityistä huomiota tulee kiinnittää osaamisen siirtymiseen ja varmistamiseen. Osaamisen hallittu kehittäminen on keskeinen edellytys ehdotettujen uudistusten tehokkuudelle ja laadulle, ja sen laiminlyönti voisi vaarantaa niiden vaikuttavuuden. Koska mietinnön sisältämät uudistukset myös

voivat merkittävästi muuttaa nykyisiä käytäntöjä, on olennaista varmistaa, että näihin muutoksiin liittyvät koulutukset ja ohjeistukset laaditaan selkeästi ja yhtenäisesti, jotta toiminta pysyy johdonmukaisena ja säädösten mukaisena.

Miten kommentoitte mietinnön arvioita taloudellisista vaikutuksista?

-

Millaisia muita vaikutuksia arvioitte ehdotuksilla olevan?

-

Vaihtoehtoiset ratkaisut

Miten kommentoitte muita toteuttamisvaihtoehtoja (mietinnön jakso 5)? Millaisia vaikutuksia niillä olisi?

-

Onko jokin muu tapa, jolla esityksen tavoitteet voitaisiin toteuttaa?

-

Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

Miten kommentoitte mietinnön näkemyksiä, jotka koskevat suhdetta perustuslakiin ja säätämisjärjestystä (mietinnön jakso 11)?

-

Lakitekniset huomiot

Lakitekniset ja muut yksityiskohtaiset huomionne lakiehdotuksista ja niiden säännöskohtaisista perusteluista (jakso 7)?

-

Muut havaintonne ja kommenttinne esitysluonnoksesta

-

-

Thurin Jesper
Suomen Poliisijärjestöjen Liitto SPJL r.y.